REPUBLIKA HRVATSKA
PRAVOBRANITELJ ZA DJECU

KLASA: DPR-028-08/23-02/0091
URBROJ: 134-23-3
Zagreb, 3. srpnja 2023.

Vlada Republike Hrvatske
n/p predsjednika Vlade, mr.sc. Andreja Plenkovića
predsjednik@vlada.hr

Ministarstvo znanosti i obrazovanja
n/p ministra, prof. dr. sc. Radovana Fuchsa
KabinetMZO@mzo.hr

Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike
n/p ministra, Marina Piletića, prof.
kabinet@mrosp.hr

Predmet: Inicijativa za zapošljavanje socijalnih radnica/ka u osnovnim i srednjim školama
- *Preporuka, dostavlja se*
- *Izvješće, moli se*

Poštovani,

Ured pravobraniteljice za djecu je kroz obavljanje poslova propisanih Zakonom o pravobranitelju za djecu obaviješten o Inicijativi Hrvatske komore socijalnih radnika, Hrvatske udruge socijalnih radnika, Koordinacije komora u socijalnoj skrbi i Pravnog fakulteta u Zagrebu – Studijskog centra socijalnog rada za zapošljavanje socijalnih radnika u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj.

Brine nas činjenica da je Republika Hrvatska jedna od tri zemlje EU koje nemaju u sustavu obrazovanja socijalne radnice/ke. U 24 zemlje Europske unije (od 27 članica EU) socijalni radnici su obavezno zaposleni u školi kao članovi stručnog tima. U hrvatskim osnovnim školama danas je zaposleno samo šest socijalnih radnika (temeljem ranijih zakonodavnih odredbi) što ukazuje na potrebu mijenjanja dosadašnje prakse.

Prema podacima s kojima raspolaže ovaj Ured uočavamo porast prijavljenih slučajeva nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama, nasilja među djecom u školi i na školskim igralištima, osobito na internetu i putem društvenih mreža (deSHAME Hrvatska, 2022.). Osim toga, u porastu je konzumacija alkohola kod djece i mladih pri čemu počeci konzumiranja kreću u sve mlađoj dobi, bez obzira na spol (HBSC, 2020.). Vezano uz obiteljsku situaciju učenika postoji porast broja djece koja žive u siromaštvu i ispod praga siromaštva (UNICEF, 2022.), a uz to postoji konstanta u broju razvedenih brakova, te postojanju problema u obitelji, roditeljstvu i roditeljskoj skrbi koji su nerijetko povezani s lošim obrazovnim i socijalizacijskim ishodima učenika kao reakcija na tu situaciju.

Uz navedene probleme postoje i drugi rizici koji se mogu uočiti kod učenika koji pohađaju redovni školski sustav (teškoće u razvoju, narušeni obiteljski odnosi, problemi u ponašanju i slično), a za koje bi školi, kao odgojno-obrazovnoj ustanovi koja okuplja populaciju sve djece, bila potrebna dodatna stručna pomoć radi pravovremenog, holističkog i multidisciplinarnog rješavanja navedenih problema i društvenih izazova te preventivnog djelovanja.

Unazad 20-ak godina u Hrvatskoj, kao i u mnogim drugim zemljama, bilježi se porast djece i mladih s teškoćama mentalnog zdravlja (HBSC, 2020., UNICEF, 2021.) kao i porast broja drugih oblika neprihvatljivog ponašanja u populaciji djece i mladih: konzumiranje sredstava ovisnosti, vršnjačko nasilje, napuštanje redovnog školovanja. U porastu je broj djece sa specifičnim poteškoćama učenja i djece koja su zbog različitih rizičnih čimbenika u obitelji ili užoj i široj okolini posebno osjetljiva i zahtijevaju interdisciplinarni i integrirani pristup s ciljem njihovog socijalnog uključivanja (djeca s teškoćama u razvoju, djeca romske nacionalne manjine, djeca u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti, djeca migranti).

Škola kao socijalni prostor, u kojem se odvija obrazovanje, odgoj i socijalizacija djece, jedinstveno je mjesto koje omogućava rano prepoznavanje i prevenciju brojnih razvojnih rizika za dijete i poduzimanje ranih socijalnih intervencija kojima se može osnažiti ne samo dijete, već i roditelji i obitelji u riziku, a za uspješnije suočavanje s osobnim, obiteljskim i društvenim izazovima.

Prateći sustav skrbi o djeci koja žive pod socijalnim rizicima uočavamo da on nije integriran te da su intervencije uglavnom zakašnjele. Škole su primarno usmjerene na obrazovanje i obrazovne potrebe učenika dok je zadiranje u obitelj tema koju većina učitelja/škola želi izbjeći. Hrvatski Zavod za socijalni rad i njegovi područni uredi uglavnom nemaju pravovremen pristup informacijama o učeniku u riziku što donosi dugoročne i često nepopravljive posljedice za samo dijete, a posljedično opterećuje sustav socijalne skrbi, zdravstveni sustav pa i sam odgojno obrazovni sustav. Izostaje prevencija socijalnih rizika i preventivni rad s djecom/obitelji.

Obzirom da je u procesu izrada novog Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi **predlažemo ponovno uvrstiti socijalnog radnika kao stručnog suradnika u školi s ciljem osiguravanja ranog prepoznavanja i prevencije socijalnih rizika – vršnjačkog i obiteljskog nasilja, zanemarivanja, zlostavljanja, siromaštva i socijalne isključenosti, kao odgovora na suvremene socijalne rizike i postavljanje okvira za pružanje pravovremenih i integriranih usluga za djecu.** Predlažemo se da se u novi Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi u odnosu na čl. 100 st. 4. postojećeg Zakona uz pedagoga, psihologa, knjižničara, magistra edukacijske rehabilitacije, magistra logopedije, magistra socijalne pedagogije, uvrsti i socijalni radnik odnosno magistar socijalnog rada/magistar socijalne politike kao stručni suradnik u školskoj ustanovi.

Ovaj prijedlog u skladu je s najvažnijim međunarodnim i nacionalnim dokumentima koji nalažu da se djeci i mladima kao najosjetljivijoj socijalnoj skupini osiguraju primjereni uvjeti za uspješan psihofizički razvoj, odgoj i obrazovanje i zaštitu od svih oblika zlouporabe i zanemarivanja, te pravovremena i učinkovita pomoć i podrška u cilju smanjenja rizika od socijalne isključenosti. Argument za ovu Preporuku nalazimo u međunarodnim i nacionalnim dokumentima. Preporuka je Europske komisije uvrštavanje socijalnog radnika kao stručnog suradnika u sustav obrazovanja. Preporuka se temelji na ciljevima i mjerama Strategije EU-a o pravima djeteta (Bruxelles, 24.3.2021. COM(2021) 142 final) te preporukama Europskog jamstva za djecu (European Child Guarantee-ECG, 2021). Uspostavom ECG-a teži se tome da svako dijete u EU ima pristup temeljnim pravima i uslugama. Naglasak je na djelotvornom i besplatnom pristupu kvalitetnim uslugama na području ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, obrazovanja (uključujući izvannastavne aktivnosti), zdravstva te zdravoj (školskoj) prehrani i primjerenom stanovanju. Prijedlog je usmjeren na djecu u riziku, a primarno ističe djecu u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Nacrt Nacionalnog akcijskog plana za provedbu Europskog jamstva za djecu u Hrvatskoj predviđa mjeru kojom se na nacionalnoj razini predlaže da se osigura stručna podrška učenicima i roditeljima pripadnicima ranjivih skupina kako bi se učenicima olakšalo aktivno sudjelovanje u školskoj sredini i zajednici. Temeljna pretpostavka za provedbu mjere je predviđena aktivnost Izmjena Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi radi uvrštavanja socijalnog radnika kao stručnog suradnika, s ciljem ranog prepoznavanja i prevencije socijalnih rizika. Ova mjera donesena je temeljem provedene Dubinske

analize stanja (UNICEF, 2021) koja je služila kao podloga za razvoj nacionalnog akcijskog plana za provedbu Europskog jamstva za djecu u Hrvatskoj.

Uvrštavanjem socijalnog radnika u školske stručne suradnike osiguralo bi se jačanje profesionalnih resursa stručnog tima unutar sustava odgoja i obrazovanja, te bi se time stvorili uvjeti za uspješnije i pravovremene odgovore na višestruke i vrlo kompleksne potrebe djece i mladih pod rizikom koji u većoj ili manjoj mjeri utječe na njihov odgoj i obrazovanje, ali i društvo u cjelini.

Socijalni radnici su stručnjaci educirani za rano prepoznavanje socijalnih rizika i rad s djecom/obiteljima koje žive u izazovnim životnim situacijama, kao što su siromaštvo i rizik od socijalne isključenosti, nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje. Rano prepoznavanje rizika i poduzimanje ranih intervencija, prevencija je daljnjih nepoželjnih posljedica života u materijalnoj deprivaciji (siromaštvu), a koje se pojavljuju u procesu obrazovanja i životnom vijeku djeteta (odustajanje od daljnjeg školovanja, problemi u ponašanju, nasilno ponašanje, teškoće u kontroli emocija i kontroli ljutnje, slabiji školski uspjeh, stigmatizacija i dr.), te ostanka u začaranom krugu siromaštva, nezaposlenosti, većih javnih izdataka (u sustavu zdravstva, socijalne skrbi, socijalnog stanovanja i sl.).

Socijalni radnici uz psihologe, socijalne pedagoge i edukacijske-rehabilitatore čine stručnjake koji integriranim pristupom preveniraju rizike na strani djeteta i/ili obitelji, pri čemu su rano prepoznavanje rizika i integrirani pristup u radu s obitelji te međuresorno povezivanje jedne od temeljnih kompetencija socijalnih radnika.

Socijalni radnici kao stručni suradnici bili su redovito uključeni u hrvatski sustav odgoja i obrazovanja do 2008. godine kada su usvajanjem novog Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi isključeni iz stručnog tima škole.

Djelatnost socijalnog rada u području odgoja i obrazovanja, odnosno školski socijalni rad, usmjeren je na povećanje resursa za uspješan odgoj, obrazovanje i ukupan razvoj i socijalizaciju svakog učenika kroz suradnju škole i obitelji, te koordiniranje različitih pružatelja usluga u postupcima zaštite učenika koji žive pod socijalnim rizikom u cilju poboljšanja kvalitete života u zajednici.

Školski socijalni rad specijalizirano je područje unutar profesije socijalnog rada koje je usmjereno na unaprjeđenje obrazovnog i psiho-socijalnog okruženja u školama s usmjerenjem na osnaživanje odnosa među nastavnicima, učenicima i njihovim roditeljima (Wulfers, 2005). Svrha školskog socijalnog rada je pružanje profesionalne podrške i pomoći učenicima koji dolaze iz obitelji koje su opterećene različitim ekonomskim, socijalnim, zdravstvenim, obrazovnim i brojnim drugim rizicima.

U tom smislu socijalni radnici u školi primjenjuju stručne kompetencije i metode rada u radu s učenicima, učiteljima i drugim djelatnicima škole da bi proces obrazovanja za učenike učinili kvalitetnijim i kako bi na što učinkovitiji način uključili roditelje u taj proces, primjenjujući individualizirani, holistički i multidisiplinarni pristup.

Školski socijalni rad može značajno doprinijeti u postupcima rane procjene rizika preventivno, ali i koordiniranim intervencijama s drugim sustavima (zdravstvenim i socijalnim) odgovoriti na potrebe zaštite djece i mladih koji su izloženi socijalnim rizicima (zanemarivanju, zlostavljanju i nasilju u obitelji, vršnjačkom nasilju, koji su u sukobu sa zakonom ili su im roditelji u sukobu sa zakonom, koji zbog siromaštva imaju visok rizik za socijalno isključivanje, imaju teškoće u razvoju ili socijalizacijske poteškoće i dr.). Također može doprinijeti i razvoju socijalnih vještina, vještina komunikacije i nenasilnog rješavanja sukoba te usvajanju znanja o vlastitim pravima, samozastupanju, uvažavanju različitosti i dostojanstva svake osobe.

U tom smislu važno je istaknuti da sustav odgoja i obrazovanja ima pristup svakom djetetu u Hrvatskoj, za razliku od sustava socijalne skrbi koji se najčešće uključuje svojim intervencijama onda kada su problemi eskalirali i kada je za njihovo rješavanje potrebno poduzeti složenije i dugotrajnije mjere socijalne skrbi, obiteljsko-pravne zaštite ili zaštite o sudovima za mladež.

Zaključno bismo ponovili da školski socijalni rad, kao specifično područje djelatnosti socijalnog rada, može značajno doprinijeti sustavu odgoja i obrazovanja u zaštiti prava i dobrobiti djece, posebno djece u riziku, u našem društvu i potaknuti promjene koje postojeća praksa zahtijeva.

Temeljem navedenog molimo da razmotrite ovu Preporuku, te da nas sukladno članku 12. st. 1. i 2. Zakona o pravobranitelju za djecu *(„Narodne novine" br. 73/2017)* izvijestite o Vašem stavu u vezi upućene preporuke.

S poštovanjem,

PRAVOBRANITELJICA ZA DJECU

Helenca Pirnat Dragičević, dipl. iur.

O tome obavijest:

Pravni fakultet sveučilišta u Zagrebu
n/p predstojnice Studijskog centra za socijalni rad
prof.dr.sc. Gordana Berc
gordana.berc@pravo.hr

Hrvatska udruga socijalnih radnika
husr@husr.hr

Hrvatska komora socijalnih radnika
info@hksr.hr

Hrvatski zavod za socijalni rad
korisnik100@socskrb.hr